

Bájkkeavijssa NuorttaSálto

Mávulasj giella

Gásstá li sámegiela ihtám? Le julevsámegiella ietjas giella jali dássju giellasuorgge? Manen le nav ájnas julevsámegiela bisodit?

Dá gatjálvisá giehtadaláduvvi mañemus Bårjjásin, artihkkalin tjáledum senior-dutke Bruce Morén-Duolljá baktu. Ádásap dutkam lingvistajs, antropológajs, arkeológajs, historihkkárijs ja genetiikkárijs vuoset sámegiela le boandás ja giddis histávrrá, mij ij le nav gák ávddála jáhkeduvvam. Duola degu ij le sámegiella vuojga lahka suomagiellaj, ja sámegiela ájttega ællim avta homogenelasj juohkusis gudi Asias báhtin aktisasj uralalajs giela, gaktu dálusj diedalasj dutkam giehttu.

- Sáme guorri moatte juohkusis gudi Skádasasuolluj báhtin sierra ájggeávdajs, guovlojs ja giela. Danen le udnásj sámegiela ájn vil masjvalis histávrrá gá finno-ugralasj namma javllá. Vájkudus ietjá alle-europealasj giela le ájn vil suoráp gá lijma jáhkám, subtsas Morén-Duolljá.

Sámegiela li moadda vuorjjás giella-áhpalasj vuoge ma máhtti liehket oassen tjoavddusis gaktu ulmuttjij giela ja jerm-más prosessa doajmmi.

- Sáme giela vierttiji oadtjot máhttelis-vuodav ávddánit ja bisoduvvat, gá dajn le juoga sierralágásj værárdij fállat, javllá Bruce.

Gielladuodastahthem-prosjækta

Sáme giellafámiljan le guhkes ja moatte-belak histávrrá, ja le geografalattjat oabllum. Muhtem giela li gaskanisá dádjadahte. Juska giela geografija hárráj li oabllum, de huoman binnep gá 30 000 uddni sámásti, ja 90% dájs li nuortta-sámegiela. UNESCO (ANA organisa-sjávnná áhpadussaj, diedaj ja kultuvrraj) milta li divna sámegiela ietján gá nuortta-sámegiella ájtteuvvam- jali vargga gáhtum giela. Julevsámegiella aj.

- Valla ij le ájnak binná giellaaddne mij sámegiela ájtta. Ietjá giela, binnep giellaaddnij, ælla ájtteuvvam giela. Muhtem siva sámegiela dilláj le gá vájllu dáhkkidibme, rievta ja ressurasa. Valla

Bruce Morén-Duolljá

Gávvá/foto: Ronny Nergård

ájnnasamos sivva le gá giella vuorjját aneduvá sijájs gudi giela máhtti. Dan láhkáj e nuoges máná áhpa giela lahka-birrusin, gánná giella le dábalasj oasse iellemis. Ájnna vuohke giela bisodit le adnuj váldet, husot Moren-Duolljá. Sán dal álgat duodastahthemprosjektav mij le nabdedum «Mávulasj». Dát le nieljeahkásasj aktisasjprosjækta Rámsá Universitehta ja Árran julevsáme guovdátja gaskan, ja álgaduvvá jagen 2011.

- Dát gal le rahtjalis prosjækta. Juska udnásj nuoraj adnem julevsámegiela le bárránam ja buorránam, ienemus oasse giellaaddnij li badjelasj 50 jage. Danen le ájnas álgadit duodastahthemav, tjelggidusáv ja vilá barggat bisodimij giela. Dav majt prosjektan tjoahkkip sjaddá ávkken dutkijda, áhpadiddijda, oahppijda ja ietján álles giellase-brudahkaj, subtsas Bruce.

Mávulasj báhkogirije, moallánahkko, báhko ja subtsas

Prosjækta le juogedum moadda fáttajda. Oasse prosjektan le udnásj báhkogirij vuodon ma juo gávnnu, ja ietjá oasse le báddit ulmuttjij moatte buolvajs ja moatte giellasuorgijs Vuonan ja Svierigin. - Báhtus sjaddá tjálasj ja njálmásj ressurasa mij sebrudahtta bágojt, moallánagájt, hállamvuogijt ja subtsasijt. Internehta baktu dáhki dav jáksát, ja járggáluvvá vuona- ja sverigadárogiellaj

ja ienngiellaj. Divna máhtti dav návga adnuj váldet, giehttu Morén-Duolljá. Suv mielas máhtta systemáhtalasj duodastahthem viehkedit buorep tjelggidussaj ja buorep pedagogalasj oahpponævojt dahkat. Buorep tjelggidus julevsáme báhkostruktuvas moatte suorgijn ja buolvajn máhtta aj vájkudis guoradallamav giela sosiála bieljis.

- Máhtta aneduvvat duola degu oahpponævnon ja dáhtáprográmmaj mij viehket ulmuttjav duollatjállemijn ja automáhtalasj járggálimijn, subtsas Bruce.

Ájgu tjoahkkis subtsasijt, bávajt, vásádusájt ja dábdajt -juohkka buolvajs, vaj ájnas kultuvralasj máhtudagá ja árbbedábe bisoduvvi.

- Muhtem tiemá duohtadalli árbbedábálasj máhtudagáv, iehtjáda li vas ádáággásattja danen gá julevsámegiella le viesso giella. Nuorra giellaaddne dárbahi ádáággásasj terminologijav ja moallánagájt anátjit julevsámegiela ádáarenájn.

Sáme báhkomoattegerdakuohta

Sámegiela li miellagiddis bie le ma li állu sierralágátja: masjvalis bágo sieradusáj ma li ájnnasa bágo sisano hárráj. Ja sierralágásj jiena. Juohkka sámegiela bágon máhtta ienep diehto liehket gá ietjá alle-europealasj giela, duola degu dárogi-

lan. Sáme giela substantijva, pronomena, adjektijva ja verba sájaduvvi ja suorguduvvi iesjengealágásj vuogij milta. Substantijva suorgudisgietje baktu subtsastuvvá gut substantijvav ájgu, ja dárogiela dárbahuvvá ienep gá dássju akta báhko sámmi dilev tjelggitjot. Buojkulvissan le aj jiednaavtastallam gánná bágon li muhtem guhka vokála, mij dássju gávnnu muhtem sámegiela, eestagiela ja afrikánalasj giela kalenjin.

- Sieradusá nuortta-, julev- ja oarjjesámegiela li nav tjelggasa, nav de viertti dajt sierra giellan gáhttjot -ja ij dássju giellasuorggen, hæjtta seniordutke Morén-Duolljá.

Diedo sámegiela birra

- * Aktse viesso giela
- * Ienemus ájtteuvvam giella European
- * Vihpam le moadda tuvsán jage
- * Árbbedábálatattjat gullu finno-ugralasj oassáj urála giellafámiljas
- * Dábálatattjat ælla sámegiela gaskanisá dádjadahte
- * Sáme giela li sierra giela, ælla giellasuorge sámmi giela
- * Julev-, nuortta- ja oarjjesámegiela li almulasj giela Vuonarijkan